

Arkkitehtuurin reittejä

Jorma Mukala

Talot pysyvät hiljaa paikallaan, mutta arkkitehtuurin aatteet saattavat vaeltaa pitkiäkin matkoja rakennuspaikalle. Miten arkkitehtuurin aatteet ovat liikkuneet Itämeren aallokoissa? Mistä päin vaikutteita on rantautunut suomalaiseen modernismiin 1900-luvun aikana?

Euroopan keskuksissa ensimmäisen maailmansodan jälkeen muotoutunut moderni arkkitehtuuri saapui Tukholman kautta Suomen Turkuun. Funktionalismin airuena esiintyi vuonna 1929 Turun 700-vuotisjuhlien näyttely suunnittelijoina turkulaiset arkkitehdit Erik Bryggman ja Alvar Aalto. Samana vuonna otettiin käyttöön Aallon suunnittelema Turun Sanomien toimitalo kauppatorin vieressä. Se oli maamme ensimmäinen täysin moderni rakennus, Tasakatto, nauhaikkunat, betonirakenteet ja sileät koristelemattomat seinäpinnat julistivat modernia nykyaikaa, jonka etsinnöistä Olavi Paavolainen kirjoitti haltioituneesti.

Sota-ajan jälkeen Ruotsi pysyi edelleen tärkeänä uusien vaikutteiden välittäjänä, mutta yhtä tärkeäksi nousi Tanska. 1950-luvulla pohjoismainen maltillinen ja käytännöllinen modernismi nousi maailmanlaajuisen kiinnostuksen kohteeksi. Silloin myös suomalainen uusi arkkitehtuuri tuli kuuluisaksi luonnonläheisyydestään ja pelkistyneisyydestään. Pohjoismaissa arkkitehtuuri on jo vuosikymmenten ajan muuttunut samanlaisten vaiheiden kautta. Se mitä tapahtuu Tanskassa ja Ruotsissa näkyy jossain muodossa myös Suomessa. Tietysti on selviä eroja, mutta vaikutteet kiertävät. Yhteisiä klassikkoja ovat ruotsalaiset Gunnar Asplund, Sigurd Lewerentz, tanskalaiset Arne Jacobsen, Jorn Utzon ja oma Alvar Aaltomme. Suomalaiset arkkitehdit ihailevat erityisesti tanskalaisten yksityiskohtiin asti menevää suunnitteluotetta ja hyvää mittakaavan tajuja. Kööpenhamina on opintomatkojen vakiokohde myös tänään.

Funktionalismin ideat asuntokysymyksen ratkaisemisesta saivat varhaiset toteutuksensa Saksassa, mistä vaikutteet tulivat myös pohjolaan. Kun Aalto 1960-luvulla toteutti asuin- ja kulttuurirakennuksia Länsi-Saksaan, vaikutteet kulkivat itämeren yli toiseen suuntaan. 1990-luvun talouslaman aikana, jolloin maassamme oli ensimmäistä kertaa suuressa mitassa työttömyyttä arkkitehtien keskuudessa, arkkitehtuurin saksalaisyhteys paljasti uuden puolen. Monelle arkkitehdille ratkaisu työttömyysongelmaan löytyi Saksasta, jonne suomalaisia suunnittelijoita otettiin mielellään töihin - protestanttinen etiikka yhdistää. Modernismin muotoutumisen tärkeä keskus oli aikanaan Berliini, joka on pysynyt jatkuvasti kiinnostavana arkkitehtuurikaupunkina. Siellä pitää käydä tutustumassa uusiin tuuliin.

Nykyään arkkitehdit seuraavat uteliaina, mitä Suomenlahden eteläpuolella rakennetaan. Viron arkkitehtuuri pysyi koko neuvostokauden ajan etäisenä eikä sitä tunnettu Suomessa; sääntöä vahvistava poikkeus oli Tallinnan koulukunta, joka tuli kansainvälisestäikin tunnetuksi 1980-luvulla pidettyään näyttelyn Arkkitehtuurimuseossa Helsingissä. Tallinnassa rakennetaan melko erilaisia taloja kuin Helsingissä. Virolaiset reagoivat nopeasti uusiin kansainvälisiin trendeihin, suomalaisille modernismin perinteiset arvot ovat tärkeitä. Tätä eroa havainnollistaa Tallinnan taidemuseo Kumu (2006), jonka on suunnitellut turkulainen arkkitehti Pekka Vapaavuori. Kumu ilmaisee pelkistynyttä suomalaista muotokäsitystä ja siihen verrattuna esimerkiksi Rotermannin alueen uudet talot keskustassa näyttävät villin oikuttelevilta. Virolaiset arkkitehdit katselevat Hollantiin ja muihin kansainvälisiin keskuksiin, selkä Suomeen päin.

Suomalaiset ovat rakentaneet paljon Venäjälle, mutta varsinaista arkkitehtuurivaikutteiden siirtymistä ei tapahdu. Ehkä tulevaisuudessa syntyy aitoja yhteyksiä. Samoin Latvian, Liettuan ja Puolan arkkitehtuuri ovat pysyneet vieraina. Tosin Varsovaan tänä vuonna valmistunut Puolan juutalaisten historian museo kertoo uudesta tilanteesta. Arkkitehdit Ilmari Lahdelma ja Rainer Mahlamäki suunnittelivat museon voitettuaan kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun. Heidän taidonnäytteensä osoittaa, että kulttuurin vakiintuneet vaikutekentät voivat muuttua. Merkittävä julkinen rakennus Varsovassa välittää myös viestiä suomalaisesta arkkitehtuurista.

Jorma Mukala
päätoimittaja
Arkkitehti-lehti

Aikaisemmin sarjassa ilmestyneitä kolumneja

Nro.		Kirjoittaja
34/2013	26.9.2013	Itämeri ja moraalinen saastuminen Karjalan ja koko Suomen arkkipiispa Leo
26/2013	1.8.2013	Itämeri-haaste nimeltä korruptio Erkki Laukkanen, puheenjohtaja, Transparency, Suomi
11/2013	14.3.2013	Voisi Tallinnaan mennä muutenkin kuin turistiksi Markku Mantila, päätoimittaja, Kaleva
6/2013	7.2.2013	Itämeren alueen ruokayhteistyön mahdollisuudet Johanna Mäkelä, professori, Helsingin yliopisto
1/2013	3.1.2013	Itämeren alueen jäsenvaltiot ja eurokriisi Olli Rehn, varapuheenjohtaja, Euroopan komissio
47/2012	20.12.2012	Ryöstöretkien ja kaupankäynnin meri - Itämeren kansojen seikkailut esihistoriallisella ajalla Jarl-Thure Eriksson, kansleri, Åbo Akademi
42/2012	16.11.2012	Pullopостia - Meri yhdistää Suomea ja Viroa Aleksi Härkönen, suurlähettiläs, Suomen suurlähetystö, Tallinna
37/2012	12.10.2012	Venäjän WTO-jäsenyyden alkumetreit Heli Simola, ekonomisti, Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos
34/2012	21.9.2012	Cleantechista ratkaisu Itämerelle ja Suomen talouskasvulle Jyri Häkämies, elinkeinoministeri, Työ- ja elinkeinoministeriö
30/2012	24.8.2012	Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteistyötä laajalla rintamalla Erkki Tuomioja, ulkoasiainministeri, ulkoasiainministeriö
7/2012	10.2.2012	Itämeren kohtalo ratkaistaan puhdistamoilla eikä juhlapuheissa Juha Nurminen, puheenjohtaja, John Nurmisen Säätiö
1/2012	6.1.2012	Työnjaolla tehokkuutta Itämeren alueen yhteistyöhön Thomas Götz, Saksan Suomen suurlähettiläs